

244 Hol építsünk magasházakat Budapesten

Szinte mint köolajmezőn az olajforrások, úgy törnek fel Budapesten — ez idő szerint inkább tervben, szándékban, de már egy-két megvalósulásban is — a magasházak. Ezek általában a környezetük-ből kiemelkedő, nálunk legalább 12—15 emeletes, de inkább ennél magasabb épületeket értünk. A mai építészetben erdőtük többféle. Az egyik és közismert az amerikai városoknak a verseny kapitalizmus idején, az egyre nagyobb telekárak folytán minél nagyobb telekkihhasználásra törekvő beépítéséből ered. Ennek eredményeként született meg New York szinte szkalaktikus felhőkarcoló konglomerátuma. Mert egyébként a fejlődés folytán, főként az amerikai és kolonialis városokban többnyire kusza képet adó, rendszertelenül elhelyezkedő magasházak csoportjai keletkeztek.

A másik eredete a magasházaknak szellemibb és előremutatóbb: a modern építészet kezdetén Le Corbusier és mások vetették fel az ideális új város elgondolásokat kapcsán azt, hogy magasházak rendszerében kellene elsősorban a lakásokat, de az intézményeket is koncentrálni, korántsem a telek kihasználás, hanem az ésszerű terület felhasználás, az új s haladottabb városszerkezet érdekében. Ezáltal ugyanis az egymástól távolabba kerülő épületek több levegőhöz, kilátáshoz, napfényhez juthatnak anélkül, hogy a területek kihasználtsága fokozódna.

A harmadik eredete a magasházaknak még újabb keletű. Ez pedig magasházaknak elsősorban a városkép, a hangsúlyok, a városrészlet érdekében, tehát formai okokból szükségesnek vélt építése.

Az itt említett előzményekhez és irányzatokhoz minálunk legújabbban egy további indíték is társult: az a nézet és óhaj, hogy a magasházépítés korunk jellegzetes és újszerű építési módja lévén, ilyenek építése nemcsak a beépítési ésszerűség vagy a városképi hangsúlyok, hanem a megújulás, az előrehaladás építészeti szimbólumaként is kívánatos.

A SZÜKSÉGSZERŰSÉG

SZEMPONTJA

Úgy gondolom, hogy a magasházak kérdését elsősorban a szükségsszerűség szempontjából kell megítélni. Tehát semmiképpen sem külső formai szemléletből, ami célszerűtlen, erőltetett, felesleges megoldásokhoz is vezethet. Ezt a városépítéstörténet évezredes hagyományai támasztják alá. A kora középkor óta a városokban kiemelkedő épületek mindig gyakorlati vagy eszmei szükségsszerűségekből fakadtak, szinte szöktek fel a városképből: így a várak bástyatornyai, az oligarchák lakótornyai, a városházáknak egykor tűz, ellenség figyelésére, óra, harang elhelyezésére alkalmas tornyai, templomok és más középületek jelentőségét, eszmei tartalmát kifejezni szándékozó tornyok, kupolák. A szükségsszerűséghez hozzá lehet tenni azt a szerepét a város belsejében levő tornyoknak, kiemelkedő épületeknek, hogy a lakosságot, a járókelőket eligazítják, hozzájárulnak a tájékozódáshoz. Ezért elvileg a szükségsszerűség s nem a formalizmus körébe tartozó magasház igénynek fogható fel az is, amely Budapesten az utóbbi években jelentkezett, hogy a város belsejében a korszerű megújulás bemutatása és az egyhangúság feloldása, a tájékozódás érdekében magasházakra volna szükség.

Nem volna helyes olyan módszer, mely pusztán formailag, látványyszerűen vizsgálva a kérdést a város látképében, kijelölne pontokat, ahol új magasházak a régiekkel együtt jól hatnának. De ugyanannyira helytelen az időnként tapasztalható ellenkező kiindulás is, amikor egy-egy megüresedett telken, annak jobb kihasználására vagy túlzott méretű építési program, esetleg éppenséggel tervezői ambíciók kielégítésére kívánhat esetenként magasházakat építeni. Effele szándék, megoldás Budapesten nem egy merült fel: legutóbb pl. a

Rákóczi út közepe táján egyik saroktelek beépítésénél jelentős intézmény számára. Ilyen magasház ha egyedül állna, értelmetlenül emelkedne fel a városképben. Ha pedig ez általánosabb gyakorlattá válna, akkor előbb-utóbb a hirtelen, az anarchikusan fejlődött, így jellegzetesen a kolonialis városok centrumainak városképehez tenné hasonlóvá fővárosunk belsejét.

A VÁROSSZERKEZET HANGSÚLYOZÁSA

Miután nálunk nem az egyéni telekkihhasználási szempontok irányítják a beépítést, hanem a területekkel való tervgazdálkodás, ez utóbbi módot nyújt az ésszerű és a városszerkezeti érdekeket szolgáló megoldásokra. Annál is inkább, mert a város belsejében előreláthatóan nem tömegesen, hanem inkább csak kisebb számban és csak a különlegesen jelentős intézmények számára épülnek majd egyes magasházak. Hazai és budapesti viszonyaink között ilyenek építését elsősorban olyan helyekre kell tehát irányítani, ahol nemcsak a céljuknak felelnek meg, hanem a városszerkezet hangsúlyozására alkalmasak, tehát ahol a város egész képében iránymutató, eligazító, s a korábbi kiemelkedő épületekkel is jól együtt ható megoldásokra nyílik lehetőség. Nagyobb mérvű tömörüléseiket, csoportosulásukat a belső városrészekben már csak a forgalmi koncentráció további növekedésének elkerülése miatt sem volna helyes előirányozni. A budai hegyvölgyes vidéken pedig, a természet és a műemlékek által ott adott sokféle kiemelkedő elem között látékpi okokból sem.

A BUDAI DUNA-PART

A budai oldalon az előbb emlegetett alapján eleve már csak inkább a Duna-part felső — az Árpád-híd körüli — és alsó — Petőfi-híd körüli — tájéka van indokoltága magasházakat vagy ilyenek csoportját létesíteni. Ott tehát, ahol a folyam, a látkép, a partok tágulnak, és ahol a századforduló táján kialakult, intímabb s megszokottabb belső városroshoz Budapest újabb, nagyobb dimenziókba lép. Ilyen fejlődés van bekövetkezésében az Árpád-híd pesti hídfője táján is, ilyennek eshetősége áll fenn Óbudán s a Petőfi-híd budai hídfőjénél, konkrétan a Műszaki Egyetem bővülése során, egy ott tervezett hatalmas toronyházzal esetleg a pesti hídfőben is. E helyeken jól megválasztott méretű és arányú magasházak a leggyorsabban megvalósulhatnak, és a ma is ésszerű városfejlesztési tengelyhez, a Dunához csatlakozhatnak. A város belsejéből kijelölve tekintve építészetileg lezártnak a képet, anélkül, hogy a tájképbe bele élkelődjenek.

A PESTI OLDAL

Nehezebb problémák merülnek fel a városban bent. Itt ezen most már kizárólag a pesti oldal belső — hozzávetőlegesen a Városligeten, a Kelti pályaudvaron, a Népligeten belüli — részeit értve. Csoportos magasház építésről csak olyan nagyobb arányú városmegújítás, átépítés esetében lehet szó, amilyen előreláthatóan a Józsefváros külső részein készül. Ezek természetesen lakóházak célját szolgálják. Egy-egy magas lakóház építése a város belsejében bár érdekes volna s gondolata időnként felmerül, mégis kérdéses az indokoltága. Egyrészt vajon nem intézménynek való helyet foglalna-e el, másrészt nem szaporítaná-e felesleges mértékben a forgalmat? Ez szót pl. többek között a Kálvin téren az oda tervezett és sokáig vitatott magas lakóház ellen, amely ezenfelül a teret is még egyenetlenebbé tenné. Ugyanakkor vitán felül áll magasház indokoltága pl. olyan kulcsfontosságú helyeken, mint a Múzeum körút — Rákóczi út sarka, vagy a Marx tér, ahol a városszerkezet csuklópontjait hangsúlyozná, minden irányból jól megközelíthető és az eligazodást is szolgáló volna. Néhány ilyen hely alapos vizsgálatok alap-

ján a belső területen közmegegyezéssel kijelölhető.

Problematikusnak látszik viszont a most befejezés alatt álló Szép utcai magasház. Építészetileg s a közvetlen városképben jól elgondolt és megoldott, sokak öröme szolgálhat, hogy végre Budapest belsejében is épül ilyen. Kissé távolabbról együttműködés a szomszédos templomtoronnyal több nézőpontból zavaró, de nagyobb baj ez sem volna. Az épület mindenekelőtt azt az elvi kérdést veti fel, hogy a belváros bármely üres telken helyes volna-e magasházakat építeni, és ha nem — aminek okaira már rámutattunk —, miért helyes éppen itt. Ez a magasház tehát csak részben nyereség, részben még egy megoldatlan városfejlesztési probléma hordozója.

Nem értenék egyet a Duna-parti szálloda építésének egyetlen toronyszállóval való megoldásával sem. Ez az adott helyen — a jelenlegi Duna-szálló tájékán — ha a korszerű szálloda igényeket ki is elégítené, az Erzsébet-híd, a Petőfi téri templom, a Gellérthegy vertikális elemeinek töszomszédságában zavart keltene, ugyanakkor a hidak ritmikájával, a központos Vigadóval jól szervezett pesti horizontális Duna-parti városképben bilitást okozna. Itt a Vigadótól északra eső s előreláthatóan hosszú ideig megmaradó Duna-parti, ún. Toneth-ház tömegét dél felől ellensúlyozó, a Vigadó előterét újra kialakító szállodaközpont létesítését vélném helyesebbnek. És nemcsak helyesebbnek, hanem egyre sürgetőbbnek is — a külső, nemcsak célszerűségi és marandósági, hanem városképi szempontokból is problematikus újabb szállodaépítések helyett.

A SZIGETI SZÁLLÓ

Végül ezeknek az elgondolásoknak a tükrében látom magam részéről is problematikusnak, sok már felhozott és részben helyes egyéb megokolásokon kívül, a margitszigeti tervezett magas szálloda épületét. (Olyan véleménynel persze nem érthetlek egyet, hogy a sziget "hangulatához" modern épület nem illene.) A sziget képe voltaképpen semmilyen kiemelkedő épületet nem igényel, hiszen az eleve oda nem való nyomaszó, környezetét zavaró objektum volna. A sziget alsó szélén egy még olyan gondtal megtervezett és kivitelezett szálloda a sziget szűfoglalásának, jellege rontásának, a közlekedésnek a problémáin felül az összvároskép szempontjából szintén azt a kérdést veti fel, hogy miért éppen itt épüljön a néhány magasház egyike. Az összvárosképben — pl. a Lánchíd felől nézve, a Margit-híd szépen lezáró vonala mögött és a budai hegyek előtt — ha nem is aránytalan, de kérdéses értelmű volna, ugyanakkor elzárna vagy léptékében zavarná a látképben azt a készülő látványt, aminek szükségére s jelentőségére a budai Duna-parton Óbuda táján már korábban rámutattam. Ezért magam is meggondolandónak vélem ezt az egyébként gondosan előkészített megoldást és félsőnek, hogy tovább odázza a városképben nyitott sebhelyként fájó pesti Duna-part gyógyulását, itt a szálloda építés ügyét.

A végkövetkeztetés az elmondottakból csak az lehet, hogy a magasházak kérdése Budapest belsejében mindenekelőtt a város egész fejlődése, jövője, az összkép szempontjából is mérlegelendő. Kevés olyan város van főváros méreteiben, mint Budapest, amelynek belseje ennyire egybeállítható, ahol a hidak, főutak, az eddigi nagy középületek általában értelmesen és jól eligazítóan helyezkednek el. A főváros belső fejlesztésében, látképe gazdagításában ezen a nyomon kell tovább lépünk. A legkorszerűbb, az új fejlődést jeltző magasházakat néhány olyan jól megválasztott kulcshegyre kell tennünk, ahol a század végi nagy középületek léptékében és azokhoz társulva gazdagítják, együttműködésben újszerepbe tesszik Budapest belső összképét. Ezért nemcsak műszaki, hanem társadalmi, a közvéleményre is tartozó probléma ez, s nemcsak részeiben, hanem éppen egészében.

Graneczki Pál